

A Mikulás rakétán érkezik

Szöveg: Smid Róbert

Akármennyire annak tűnik is egy felelőletes rápillantást követően – Turi Lilla színpompás rajzai, a könyv alakja vagy a cím miatt –, Tóbiás Krisztián költő új kötete nem gyerekirodalmi alkotás. Bár a kötetben megszólaló hang kétségtelenül egy gyereké, az akár bohókásnak is ható cím, *A mikulás rakétája* nem egy közös, varázslatos utazásra utal, hanem a háború hétköznapijaiból a képzelet segítségével való kiszakadásra.

Az egész könyv tulajdonképpen egyetlen hosszú tudatfolyamból áll, amelyben a gyerek beszélő az ünnephez közeledve felépít magának egy álomvilágot úgy, hogy az őt körülvevő dolgokat – legyenek azok olyanok, amilyenekről közvetlen tapasztalata van, vagy csupán hallomásból ismertek: svájci csoki, töltött káposzta, Gagarin – átmitizálja. A rakéta így lesz a rénszarvasok helyett a Mikulás közlekedési eszköze, amelyet az anya által készített töltött káposzták hajtának, hogy el tudja hozni ajándéknak a svájci csokigolyót, mely „úgy olvad / mint az alpesi gleccserek / úgy csúszik / magával sodorva mindent / ami az útjába kerül / érezni lehet / azt

beszélük / érezni lehet rajta / a svájci bocik illatát”. Ha a saját fantáziavilág létrehozásával a megszólaló valamennyire képes is védekezni a háború borzalmi ellen, nem tudja teljes mértékben semlegesíteni a fenyegetettséget. Ahogy az az idézetből is kitűnik, a svájci csoki hiába mint a vágy tárgya van jelen, a hasonlításban „magával [sodor] mindent”, ezzel az egyértelműen pozitív töltetű szimbólum némi negatív felhangot is kap.

A kötet versbeszédének dinamikáját márpedig az ilyen ambivalenciába hajlások szolgáltatják, leginkább azok az esetek, amikor a képzelet szálai felfeslenek, és a valóság betolakszik a beszélő világába. Ilyen a háború éhínségére utalóan annak magyarázata, hogy miért nincsenek a Mikulásnak rénszarvasai, miért rakétával jár: „a hósínű égen szebb / kontúrosabb a piros rakéta / nálunk sokáig puszkapor-szagú volt a levegő / nálunk ha lenne biztos megennék a rénszarvast is”. Ugyanezt láthatjuk abban, hogy az anyuka idegesen és kimerülten készíti a töltött káposztát, amit aztán el is vesznek tőlük. Ezeknek az ambivalens alakzatoknak a metafigurájaként a Mikulás „kettős

élete” azonosítható: amikor hazaérve leveti a szakállát; amikor kiderül, hogy civilben esztergályos lehet; vagy amikor a beszélő látja füvet nyírni. Az ez utóbbi jelenethez készített rajzon a háttal lévő alak (megjegyzendő, hogy az arcokat sosem látjuk szemből, legfeljebb profilból; ha szemben van is velünk egy alak, az vagy a lap tetejére van helyezve, hogy így le legyen vágva a feje, vagy lehajtja a fejét, vagy pedig eltakarja az arcát valami, Gagarinét például a szkafander sisakja) egy szögessdrót kerítés felé tart, amelyhez a Mikulás-sapkája van odacsíptetve, mintha csak egy szárító-kötélen lenne. Ez ráirányítja az olvasói figyelmet a szöveg és a képek közötti viszonyra, amely jelen esetben ráerősít a bezártságra. Máskor viszont, például amikor a szürke rakétákról szól a vers, a Mikulás élénkpiros szerkezetével éppen feszültséget szül a grafika.

Az említett bezártság, korlátozott-ság egyértelmű szervezőeleme a lírai szólamnak is; a háborús állapotok közé szorult gyerek bezárkózik a saját világába, ezért az annak építőelemeiként szolgáló dolgok kényszeres ismételtetése a töltött káposztától a svájci csokigolyón át magáig a Mikulásig, adja a szöveg gondolatrítmusát – ezzel azonban önmagára is záródik a versbeszéd. Ennek a közléskényszeres, önmaga körül forgó, egyszerre a külvilágot elemző és abból saját belső világot felépítő mondásnak a célja nem egyértelmű, és ez termékeny sokszólamúságot szül: magyarázat lenne valaki más számára, esetleg önmagát akarja meggyőzni, elhíttetni, tudatosítani a fikció valóságát a minél többszöri ismételtetéssel? Vagy az ünnep kiüresedése ellen lép fel úgy a megszólaló, hogy tanúságot téve saját magáról a magában megőrzött kelleket teríti szét? A kiüresedés ugyanis konkrét formákban van jelen, például a gyár esetében, amelynek kifosztása egyszerre jelenti a tárgyak (hurkatöltő, talicska, vaskampó) elhurcolását beolvasztásra és az ünnep ismétlésének ellehetetlenítését: „csak a munkásokat hagyták itt / az ebédlőterem közepén /

Tóbiás Krisztián (Csóka [Jugoszlávia, 1978] költő, műfordító, szerkesztő. Volt a Képes Ifjúság rovatvezetője, a Magyar Szó, a Hét Nap és a Napló tudósítója. 2015 óta a Tempevölgy folyóirat főszerkesztője és számos balatonfüredi konferencia- és programsorozat (például a Salvatore Quasimodo-költőverseny) szervezője. Művei: Ver/sec (2006), Vasjani – Profán evangélium (2008), Túliratok (2012), A Wilkinson penge (2017), A mikulás rakétája (2020)

ahol anyák napján / meg mikuláskor /
verseket mondtunk”.

Amikor az ünnep teherré válik – erről tanúskodik az anya ideges töltőkáposzta-készítése –, mert azt a háborús viszonyok között is meg kell tartani, akkor lepleződik le a hozzá kapcsolódó tettek mesterkéltisége, például hogy a Mikulás rendelésre jön: „telefonon szólnak neki / jön vagy nem / még sose volt olyan / hogy ne jött volna”. Nem kevésbé művi az a megőrzési forma sem, ahogy a gyerek megszólaló a saját világában próbálja összetartani a pozitív dolgokat, mintegy rezervátumot képezve a külső világ eleve zárttságával szemben. A Mikulás halála a kötet végén ezért szükségszerű, és nem véletlen az sem, hogy egy csokigolyó tömiti el a rakéta fűvókájának csövét, amitől nemcsak a rakéta robban darabokra, de a romantizáló kép túlzó negédessége lágyan beleolvadt csokigolyóként a megkreált világot is szétrepeszti. Ez lenne maga a trauma, a biztonságot nyújtó képzeletalakzatok egységének elvesztése, vagy épp ellenkezőleg: annak feldolgozása? Kiábrándulást vagy megnyugvást hoz, hogy ez így esett, esetleg erre volt szükség ahhoz, hogy a lírai szólam megtalálja a hangját? *A mikulás rakétája* ezekkel az egyszerű pszichológiai és líraelméleti kérdésekkel is szembesít minket. ■

Tóbiás Krisztián: *A mikulás rakétája*.
Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2020

Tóbiás Krisztián

Nálunk a mikulásnak rakétája van

(részlet)

piros rakétán csilingelnek a harangok	koccantak
a hószín égen	halkan repültek a házak felett
piros rakétán	repültek és robbantak
hátirakétán utazik a mikulás	nem csilingeltek
akár napsütésben is	robbantak
akármikor betoppanhat	idővel megszoktuk
jöhet a mikulás	a rakétákat
piros rakétáján	megszoktuk
piros hátirakétáján csilingelnek	a szűrkeséget
a jéggé fagyott harangvirágok	a hószínű eget
nálunk sokáig puskaporszagú volt a levegő	de a piros szebb
a rakétáktól	piros hátirakétája
szürke csillogó rakétáktól	szebb mint a hideg-szürke
puskaporszagú volt	a hószínű égen szebb
még a töltött káposzta is	kontúrosabb a piros rakéta
nem csilingeltek	nálunk sokáig puskaporszagú volt a levegő
jégkristály harangvirágok	nálunk ha lenne
nem csilingeltek	biztos megennék a rénszarvast is.